

aliique. Eiusmodi autem sponsores non ea ratione adhibebantur, ut pro baptizandis responderent: sed ipsorum curae concreditum erat, ut tum ante tum post Baptismum eos, quos offerebant, instituerent, et bonis moribus informarent. Hanc porro sponzionem plerumque Diaconi pro viris, Diaconissae vel Sacrae Virgines pro mulieribus subibant. De sponsorum numero non idem semper observatum comperimus. Eorum quidem pluritas exclusa videtur a Constitutionibus Apostolicis, cum virum a Diacono, mulierem a Diaconissa suscipi iubeant. Et in Concilio Metensi an. 888. can. IV. *Infantem nequaquam duo, vel plures, sed unus a fonte Baptismatis suscipiat.* Verum saeculo XII., et sequentibus plurium sponsorum consuetudinem inventam esse constat. In Conciliis enim Eboracensi, et Coloniensi statutum legimus, ut puerum duo viri, et una mulier, puellam vero duae mulieres et unus vir in Baptismo suscipient. Cuiusmodi sane morem constanter servatum fuisse saeculo XV. et XVI., ex quarumdam Galliae Ecclesiarum baptizatorum catalogis colligit eruditus Chardonius in opere cui titulus: *Histoire des Sacrements.* Jam vero Sponsoris vices agere non omnibus olim permissum. Catechumeni enim, energumeni, haeretici, et poenitentes prohibebantur, quin alias in Baptismo susciperent. Sequioribus aetatis plures alii a sponsorum officio exclusi.

CAPUT IV.

De Baptismi caeremoniis.

I. Quamquam non eo ordine, quo in Rituali Romano praescripti sunt ritus Baptismi, in omnibus olim Ecclesiis adhiberentur, omnes tamen, imo et alii complures, adamussim observabantur. Haud dubium est, quin iuxta antiquum morem peracta diaboli renuntiatione, et corporis inunctione, sequeretur statim interrogatio de Fide, eiusdemque professio. Esse antiquum praeterea ritum, ut huiusmodi instructio a Sacerdote baptizante fieret

stante in Limine Ecclesiae, baptizando autem extra limen manente, docent nos manuscripti Libri Pontificales apud eruditissimum P. Martene. Ritum insuper exsufflandi leniter in faciem infantis praescriptum, esse antiquissimum docent SS. Patres passim, tum Latini, tum Graeci. Huc spectat quod S. Augustinus scribit Lib. I. *De Symbolo ad Catechumenos*, Capite V. ubi haec habet: *Sicut vidistis hodie, sicut nostis, et parvuli exsufflantur, et exorcizantur, ut pellatur ab eis potestas iniqua, quae decepit hominem.* Docet similia in Epistola 105. ad Sextum, nunc 194. de Peccato Originali cap. 40. Sed ut alios omittam, audiamus S. Cyrillum Hierosolymitanum qui de hac re ita scribit in *Catechesi Mystagogica: Insufflationes Sanctorum, et Nominis Dei invocatio, tanquam vehementissima quaedam flamma urit daemones, et in fugam convertit.* Communiter quidem fiebat ipsa exsuffratio ab eo, qui conferebat Baptismum, ab Episcopo scilicet, vel Presbytero, sed negari tamen non potest, quin aliquando a Diaconis perageretur, ex actione I. Concilii II. Constantinopolitani, aliquando ab Exorcistis, ut habet Johannes Belethus in sua Divinorum Officiorum explicatione, cap. XC. aut a simplicibus Clericis, sive Acolythis, ut addiscere licet ex Gennadio in Libro *de Ecclesiasticis Dogmatibus*, cap. XXXI. Atque hic illud etiam nota, ritum scilicet exsufflationis, et exorcismorum in Baptismo, iam olim in universo mundo ab Ecclesia sancta uniformiter peragi consueisse. Et certe eundem in Ecclesia Orientali usum observatum fuisse, patet ex Concilio Generali Constantinopolitano I. Canone VII. Plura autem de exsufflationibus, et exorcismis, eorumque formulis tradit S. Severus Patriarcha Alexandrinus in Libro, *de Ritibus Baptismi*, et alii plures tum Graeci, tum Latini Patres, ac Sacrae Synodi. Juxta antiquum ritum, post exsufflationem dabat Sacerdos baptizando pacem cum osculo dicens: *Pax tibi.* Ista insuffratio non solum daemonis contempti et irriti depulsionem et fugam significat, verum etiam accessum vel illapsum Spiritus Sancti, qui ubi vult spirat, et per aquam baptizandum mox regeneratu.

rus est, eique communicaturus novam vitam, vitam gratiae.

II. Signum Crucis baptizandis imprimi, antiquissimi est instituti, cuius non uno in loco meminit inter alios Patres S. Augustinus praesertim vero Libro II. de *Symbolo ad Catechumenos*, capite I. quos sic alloquitur: *Non dum quidem adhuc per sacram Baptismum renati estis, sed per Crucis signum in utero Ecclesiae iam concepti estis.* Plura de Crucis signo in Baptismo docent laudatus Augustinus variis in locis, S. Johannes Chrysostomus, in *Oratione, Quod Christus sit Deus*; S. Hieronymus, in *Epistola ad Heliodorum*; S. Cyrillus Hierosolymitanus, *Catechesi IV.*; et alii plures. Jam vero quod spectat ad partes Cruce signandas, non una fuit Ecclesiarum omnium consuetudo. In Rituali Ambrosiano, et in Laudunensi manuscripto unica dumtaxat consignatio designatur in fronte. In antiqua Liturgia Gallicana, duplex, *in fronte, et corde*. Fiebat autem potissimum olim signum ipsum Crucis in fronte baptizandi teste Augustino, in Psalmum XXX. sic aiente: *Non sine causa signum suum Christus in fronte nobis figi voluit, tanquam in sede pudoris ne Christi opprobrio Christianus erubescat.* Varias orationes antiquitas super baptizandum dici a Sacerdote solebant, dum illi signum Crucis ficeret. Oratio *Preces nostras* etc. quae in Rituali Romano legitur, nonnullis mutatis, descripta est in duobus manuscriptis Libris Sacramentorum insignis Ecclesiae Turonensis annorum circiter MC., et in manuscripto Pontificali S. Luciani Bellovaceensis annorum DCCC., et in aliis Libris Pontificalibus. Imprimitur signum Crucis in fronte, ut intelligat Christianus se non debere erubescere Evangelium, nec caetera ad vitam Christianam pertinentia, utpote qui Crucem, quam Iudei ut ingens opprobrium horruerunt, et Geutes ut stultitiam habuerunt, pree se fert, non in occulta quadam corporis parte, sed in fronte nimirum, quae pudoris sedes est. Illud ipsum Crucis signum imprimitur in pectora ut Crucem Christianus perquirat, admet, et in ea conquiescat. Nam cor sedes est desideriorum.

III. Antiquissimus est tamen ritus ingerendi sale in os baptizandorum, cum de illo, tanquam de ceremonia aetate majorum recepta, sermonem instituerat Ordo Romanus, Amalarius Fortunatus, Walafridus Strabo, aliquique omnes veterum rituum illustratores. S. Augustinus in primo Confess. cap. XI. num. 17. ait: *Signabar jam signo Crucis, et condiebar eius sale.* Ad hunc ritum allusisse videtur Origenes Homilia VI. in Ezechielem, ubi Catechumenos alloquitur, horlaturque, ut se parent ad hoc, ut fiant sal Domini, et non baptizentur, quemadmodum Simon ille magus. Isidorus, Lib. 2. de *Officiis* cap. 20.; Ivo Carnotensis, in *Sermone de Neophytiis*; et Hugo Victorinus, Lib. I. de *Sacramentis* cap. 18.; non tantum meminerunt huiusce ritus, verum etiam hanc eiusdem rationem protulerunt: *Sal propterea Catechumenis datur in mysterio, ut nos sal terrae, idest, Dei sapientiam noscamus.* Eius benedictio, extat in Sacramentario S. Gregorii Papae, et in Ordine Romano VII. Sal benedictum baptizando gustandum porrigitur, *Ut per sal typicum sapientiae sale conditus, foetore careat iniquitatis;* et nec a vermis peccatorum putrefiat, sed magis illaeus servetur ad maiorem gratiam percipiendam. Verba sunt Rabani Mauri Lib. I. de *Institutione Clericorum*, cap. XXVII.

IV. Crucis signum iam non semel fieri solitum fuit baptizandis, plane constat ex variis pervetustis Ritualibus Libris, longo agmine ab Edmundo Martene allatis; ex quibus etiam docemur, post immissum sal in os infantis, et recitatas post salis immissionem Orationes, signum Crucis in fronte eiusdem infantis fieri consueuisse a Sacerdote dicente hanc Orationem: *Deus Abraham, Deus Jacob, etc.* Juxta Romanum Ordinem VII. in quo ritus Baptismi infantium refertur, varia a variis, qui Baptismo assistebant in eorum frontibus Crucis signa peragebantur. Expleta Oratione, *Aeternam, ac iustissimam pietatem,* accipiebat Sacerdos manum dextram infantis, tenensque eam dicebat, *Pater noster, Credo in Deum Symbolum scilicet Apostolorum, sive, Credo in unum Deum etc.* quod est Nicaeni Concilii Symbolum, et signabat de-

inde ipsum infantem , dicens : *Benedictio Dei Patris , et Filiū , et Spiritus Sancti veniat super te , et ad vitam perducat aeternam.* Restat , ut et de Dominica Oratione non-nihil dicamus , quod et ipsa una cum Symbolo in Baptismo infantium a Sacerdote , et Susceptoribus coniunctim recitari solita fuit ex Ritualium praescripto. Rationem eius ritus docet nos plane manuscriptus Codex insignis Ecclesiae Viennensis in Gallia apud Martene Lib. I. Capite I. Articulo XII. Ordine IV. et pervetustus Romanus Ordo VII. apud Mabillonum Tomo II. Musaei Italicci , quia scilicet , *haec nos Oratio commendat Christo , reconciliat Deo Angelorum inserit numero , ut Christi faciat esse fratres et Dei constitutat haeredes.*

V. De Exorcismis invicta produci possunt veterum testimonia. Praeter Catechumenos adultos , de quibus legi poterunt Martenius Lib. I. art. 6. num. 8. Vicecomes Lib. 2. cap. 19. in omnibus baptizandis , etiam parvulis adhiberi exorcismos , tradiderunt eximii Patres Ecclesiae. Etenim S. Augustinus de *Catholica Ecclesia* cap. V. num. 19. inquit : *Ubique parvulos exorcizando et exsufflando de potestate eruit tenebrarum.* Hinc pariter S. Augustinus demonstrat adversus Pelagianos originale peccatum , scribens libro primo contra Julianum cap. 4. num. 14. *Si verum est quod audivimus , te infantulum baptizatum , etiam tu , quamvis a tuis propriis peccatis innocens , tamen quia ex Adam carnaliter natus , contagium mortis antiquae prima nativitate traxisti , et in iniuritatibus conceptus es , profecto exorcizatus et exsufflatus es , ut a potestate erutus tenebrarum , transferreris in regnum Christi.* Docet similia in Epistola 194. ad Sixtum. *Exorcismus autem , uti scribit S. Isidorus Hispalensis Episcopus Lib. II. de Officiis Ecclesiasticis cap. XX. Sermo increpationis est contra immunandum spiritum , in Energumenis , sive Catechumenis factus ; per quem ab illis diaboli nequissima virtus , et inveterata malitia , vel violenta incursio expulsa fugetur.* Ad ipsum autem potissimum alludit Magnus Senonensis Archiepiscopus in Libello , de *Mysterio Baptismatis* , iussu Caroli Magni edito , ubi sic inter alia inquit : *Exorcismus graece ,*

latine vero coniuratio sive sermo conjurationis , est contra diabolum ; ideoque excorizatur unusquisque veniens ad sacram baptismum , ut Dei vivi templum efficiatur , qui effectus erat templum diaboli per originale peccatum.

VI. Inter ritus qui Baptismum praecedunt , est saliva tactus in nares , et aures , cuius mentionem faciunt passim antiqui Sacramentorum Libri , ac pervetusti Ecclesiae Patres. Huius ritus meminit S. Ambrosius Libro I. *De his qui Mysteriis initiantur* cap. 1. *Aperite igitur aures , inquit , et bonum odorem vitae aeternae inhalatum vobis munere Sacramentorum carpite , quod vobis signavimus , cum apertione celebrantes Mysterium diceremus , Ephpheta , quod est , adaperire.* *Hoc Mysterium celebravit Christus in Evangelio , sicut legimus , cum mutum curaret et surdum.* Et S. Petrus Chrysologus Sermone LII. *Hinc est , ait , quod veniens ex gentibus impositione , manus , et exorcismis ante a daemone purgatur , et aperitionem aurium percipit , ut Fidei capere possit auditum , ut possit ad salutem , prosequente Domino , pervenire.* Nam aperitionem aurium percipere , et tangi saliva in aures praesenti hoc in negotio idem sonant , ut observat Martene Lib. I. art. VI. num. XVI. Porro ad exemplum Christi , in quibusdam Ecclesiis una cum sputo adhibebatur etiam lutum , ut patet ex Manuali Joannis Jacobi Archiepiscopi Salisburgensis , et ex Auctore Tractatus , de *Sacramentis* Lib. III. cap. II. his verbis : *Quando dedisti nomen tuum , tulit lutum , et liniit super oculos tuos.* Idem docet Haymo Alberstadensis in *Sermone de Dominica XIII.* post Pentecosten , et Leidradus Episcopus Lugdunensis in *Tractatu de Baptismo* , cap. II. Sed omisso hoc Ecclesiarum peculiarium rito , probatur magis magisque ritus in Rituali Romano praescriptus ex innumeris pene Ritualibus antiquis , recentibusque , praesertim vero ex Sacramentario S. Gregorii Papae , ex manuscripto Codice Bibliothecae Colbertinae , et ex aliis multis Ritualibus , atque Pontificalibus Codicibus apud Martene , art. XVIII. *Mysticae utriusque ritus significations , cur nempe aures , naresque baptizandi , saliva Sacerdotis tangantur , variae a Scriptoribus afferuntur , in-*

ter quas Rabanus Maurus monet, saliva et tactu Sacerdotis significari, virtutem divinam per Baptismum operari ut Catechumeno nares aperiantur ad accipendum odorem notitiae Dei; aures ad audiendum mandata Dei. Longum esset alias mysticas huius antiquissimi instituti causas, et rationes afferre, quas videre licet apud Alcuinum, Theodulphum Aurelianensem, Hugonem Victorinum, Durandum, et alios plures, qui de sacris Ecclesiae Ritibus tractarunt.

VII. Quam antiquus sit abrenunciationis in Baptismo ritus, docent nos Ecclesiae Patres, et Rituales Libri. Meminit eius ritus non in uno loco Tertullianus, et quidem in Libro, *de corona Militis*, cap. III. his verbis: *Aquam adituri, ibidem, sed et aliquando prius in Ecclesia sub Antistitis manu, contestamur nos renuntiare diabolo, et pompe, et angelis eius.* S. Basilius de *Spiritu Sancto* cap. 27. demonstrat hanc eamdem abrenunciationem esse ex Apostolica traditione. S. Ambrosius de *Mysteriis* cap. 2. num. 5.: *Ingressus es regenerationis sacrarium, repele quid interrogatus sis. Renuntiasti diabolo et operibus eius, mundo, ei luxuriae eius, ac voluptatibus.* Ea itaque abrenuntiatio vel a nascente Christiana Religione coram multis testibus fieri solita erat, triplicique hoc modo exprimebatur: *Abrenuncias Satanae. R. Abrenuntio. Et omnibus operibus eius? R. Abrenuntio. Et omnibus pompis eius? R. Abrenuntio.* Atque haec abrenunciationis formula in omnibus passim Ritualibus antiquis aequa, ac recentibus reperitur, eiusque inter alios priscos Auctores meminit etiam Beda in cap. VIII. Tobiae. Haec porro abrenunciatio a Catechumenis stantibus versis ad Occidentem emittebatur; cuius quidem moris meminere Ambrosius, Hieronymus, aliquie; eiusque rationem reddens exterioris caeremoniae, explicationem tradit S. Cyrillus Hierosolymitanus *Catech. Mystag.* I. *Solis occasus cum apparentium tenebrarum sit locus; diabolus autem cum sit tenebrae, robur in illo suum habet; idcirco symbolice occasum spectantes, caliginoso illi tenebrarum principi renuntiatis.*

VIII. De oleo Catechumenorum, quo baptizandi in pe-

ctore, et inter scapulas liniuntur, praeter Isidorum, Magnum Senoneensem, quos omnes laudavit Martenius Lib. 1. art. 6. num. 15. haec vetustiora monumenta adinvenerio. Cyrus Hierosolymitanus *Catechesi Mystag.* 2. scribit: *Deinde vero iam exuti, exorcizato oleo peruncti estis.* Ambrosius Lib. I. de *Sacramentis* cap. 2. num. 4. *Occurrit inquit, tibi levita, occurrit presbyter: unctus es quasi athleta Christi, quasi luctam huius saeculi luctaturus.* Augustinus adhiberi oleum visibile in signum invisibilis unctionis, scribit in *Psalmum XLIV.* num. 19. Quamobrem vero ex antiquis multis Ritualibus Libris, ipsa inunctionis in pectore, et inter scapulas a Sacerdote diceente: *Ego te linio Oleo salutis etc.* Ex antiquo tamen Sacramentario Gallicano, non modo pectus, sed et nares, et aures inungebantur, aliaque formula verborum adhibebatur. Porro factam ipsam unctionem fuisse aliquando in pectore, et inter scapulas in Nomine Sanctissimae Trinitatis, docet nos Sacramentarium S. Gregorii Papae. Huius ritus explicationem affert Rabanus Maurus Lib. I. de *Institutione Clericorum* cap. 27. *Ungitur siquidem baptizandus in pectore, ne lateant in eo ulla inimici reliquiae, atque inter scapulas, ut undique muniatur, et ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur.* De eodem ritu sic loquitur Innocentius III. Cap. Cum venisset, de sacra *Unctione:* *In pectore baptizandus inungitur, ut per Sancti Spiritus donum abiiciat errorem et ignorantiam, et suscipiat fidem rectam: quia Justus ex fide vivit.* Inter scapulas, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat negligientiam et torporem, et bonam operationem exerceat: *quia Fides sine operibus mortua est, ut per Fidei Sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, et per operis exercitium sit fortitudo laborum in scapulis, qualiter Fides per dilectionem, secundum Apostolum operetur.* Aliam explicationem huius ritus affert Ivo Carnotensis in Sermone, de *Sacramento Dedicationis*, his verbis: *Accepistis et Oleum Sanctum in pectore, ut vigeret in corde vestro sapientia. Accepistis et in humero vestro, ut in exercitio bonorum operum indeficiens servetur patientia.* Quia vero in humeris vigor constat portandi onoris, huius